HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מגילה

מגילה נקראת (א)בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר (א)כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו (ב)כפרים ועיירות גדולות קורין בי"ד (ב)(ג)אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות י"ד בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע"ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: **גמ'** מגילה נקראת בי"א מנלן (ג)מנלן כדבעינן למימר לקמן (ג)חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים אנן הכי קאמרינן מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקנינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן (ד)(ד)אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא פשיטא כולהו אנשי כנה"ג תקינו היכא רמיזא (ה)אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא [1]לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם האי מיבעיא ליה לגופיה א"כ לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה (ו)זמנו של זה לא כזמנו של זה א"כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר (ז)כדאמר רב שמואל בר יצחק (ה)י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי הכא נמי י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר (ו)[2]ולא יעבור כתיב ור' שמואל בר נחמני אמר אמר קרא [3]כימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י"א וי"ב ואימא תריסר ותליסר אר"ש בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ר"ש בר נחמני מ"ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ"א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א"ר יהודה (ח)אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א"ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רב אשי קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה ומוקים

מגילה נקראת בי"א וכו'. פעמים בזה ופעמים בזה ולקמן מפרש ואזיל: **לא פחות ולא יותר.** לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו: **מימות יהושע.** בגמ' (ט) מפרש לה: **אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.** כלומר מאחר שהמוקפין קורין בט"ו ושאין מוקפין קורין בי"ד הרי הכל בכלל תו היכי משכחת י"א י"ב י"ג אלא שהכפרים נתנו להן חכמים רשות להקדים קריאתה ליום הכניסה יום שני בשבת שלפני י"ד או חמישי בשבת שהוא יום כניסה שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט לפי שבתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי כתקנת עזרא (ב"ק דף פב.) והכפרים אינן בקיאין לקרות וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר ולא הטריחום חכמים להתאחר ולבא ביום י"ד ופעמים שיום הכניסה בי"ג ופעמים שהוא בי"א: **חל ארבעה עשר להיות בערב שבת עיירות ומוקפין חומה קורין בו ביום.** שאין קריאת המגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו (י). וא"ת יאחרו המוקפין עד אחר שבת הוה ליה ט"ז ואמר קרא (כ) ולא יעבור: **חל להיות אחר שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה.** דהוה ליה י"א. וטפי לא משכחת לה יום הכניסה שלפני פורים מוקדם לו דמיום הכניסה ליום הכניסה לא מקדמינן: **גמ'** ה"ג **מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן וכו'.** והכי פירושא מנלן די"א וי"ב וי"ג חזו לקרייה די"ד וט"ו הוא דכתיב בקרא וקא מהדר גמרא מנלן בתמיה האי לאו חובה היא אלא חכמים הקילו עליהן כדבעינן למימר לקמן: **כדי שיספקו.** שיהו פנויין ביום פורים להספיק צורכי סעודת פורים לבני העיירות: **אנן הכי קאמרינן.** אנן דמיבעיא לן מנלן הכי קאמרינן: **מכדי.** מדהקילו חכמים על הכפרים להקדים על כרחך אנשי כנסת הגדולה שתיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת המגילה כולהו הני זימני תקון ונתנו רשות לקרות: **דאי סלקא דעתך.** י"ד וט"ו תקון הכתובין במגילה ותו לא: **היכי אתו רבנן.** דבתרייהו ועקרו תקנתא והתירו להקדים בתמיה: **אלא פשיטא איניהו תקון.** וכיון דאינהו תקון ודאי רמזינהו במגילת אסתר היינו דמיבעיא לן היכא רמיזא ומנלן: **לגופיה.** לי"ד וט"ו המפורשין בספר: **לימא קרא.** את ימי הפורים האלה בזמן דמשמע בזמן המפורש להם: **ואכתי מיבעי ליה.** האי דנקט זמניהם לשון רבים: **זמנו.** של מוקפין לאו כזמנו של פרזים דאי כתוב בזמן הוה משמע זמן אחד לשניהן אי בעו ליקרו בארביסר ואי בעו ליקרו בחמיסר: **זמניהם דומיא דזמנם.** רבויא דדרשינן לקרא לייתורא דיו"ד וה"א דומיא דעיקר הזמן דנפקא לן מזמנם הוא דקא מרבה דומיא דידהו: **זמן קהלה לכל היא.** הכל נקהלו להנקם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מקומות כמו שכתוב בספר הלכך לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקרייה דעיקר הנס בו היה: **ימים כימים.** לעיל מיניה כתיב י"ד וט"ו ישמחו וכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגו' והוה ליה למיכתב ימים אשר נחו דמשמע הם הם ימים אשר נחו מאי כימים לרבות שנים אחרות (ל) כדוגמתן: **לדורות הוא דכתיב.** להכי שייך לישנא דקרא כימים כלומר יעשו לדורות י"ד וט"ו כאשר היה בימי הנס ימים אשר נחו בהם הלכך לא איכא לרבויי מהכא שנים אחרים: **זו דברי ר' עקיבא.** הכי גמיר רבי יוחנן מרביה דמתני' ר"ע אמרה: **סתומתאה.** הרבה סתם משנה סתם ר' שהן דברי ר' עקיבא. וי"מ סתומתאה כל הסתומין תלמידיו היו כדאמר בסנהדרין (דף פו.) סתם משנה ר"מ סתם תוספתא ר' נחמיה סתם ספרא רבי יהודה וכולהו סתומתאי אליבא דר' עקיבא אך קשה בעיני לפרש כן שמצינו בכמה מקומות בשם ר"א בר' יוסי סתומתאה רבי מנחם בר רבי יוסי סתומתאה לקמן בפרק בני העיר (דף כו. מ): **אימתי.** הקילו חכמים על הכפרים: **בזמן שהשנים כתיקנן.** שהשנים מתעברות על פי בית דין והחדשים המקדשין בבית דין שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן ועושין מועדים ע"פ שלוחין: **כשישראל שרויין על אדמתם.** והשלוחין מגיעין עד הפסח לקצה ארץ ישראל: **אבל בזמן הזה.** שפסקו כל אלה וישראל נפרדו ולא יגיעו שלוחי ב"ד אצלם הכל צופין למקרא מגילה ואומרים יום י"ד באדר קרינן המגילה נשארו לאדר ט"ו יום וט"ו של ניסן עושין פסח ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים (ביום) של פסח: **בזמן הזה נמי איתא להא תקנתא.** דהא רבי עקיבא בזמן הזה [הוה] ואמר במתני' דמקדימין: **אלא לאו אליבא דרבנן.** דהוו מקמי ר"ע אמרה: **מיהא קרינן.** אלמא רבנן נמי דרשי זמן זמנם זמניהם: **איכא דאמרי אמר רבה זו דברי ר' עקיבא סתימתאה.** ולא גרסינן להאי לישנא דדריש זמן זמנם זמניהם דהא רבנן דפליגי עליה נמי דרשי ליה אלא שהחמירו לאחר חורבן משום דמסתכלין בה: **קשיא דר"י.** דהא ברייתא דלעיל אדר' יהודה דמתני' כדמפרש ואזיל: ואוקי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ד סמג עשין ד טור ש"ע א"ח סי' תרפח סעיף א:

ב ב מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג:

ג ג מיי' שם הלכה ו ז סמג שם:

ד ד מיי' פ"ב מהלכות ממרים הלכה ב:

ה [מיי' פ"ה מהלכות תעניות הלכה ה ועי' מ"מ טור ושו"ע או"ח סימן תרפו סעי' ב]:

ה ו מיי' פ"א מהל' מגיל' הלכה ט:

מסורת הש"ס

א) יבמות יג., ב) [עי' תוס' זבחים פט. ד"ה מנלן וכו' מה שהקשו בסוגיא דהכא והניחו בקושיא], ג) [לקמן ד. יט.], ד) מו"ק ג: גיטין לו: עדיות פ"א מ"ה ע"ז לו., ה) [יבמות יג:], ו) [לקמן ד:], ז) [גי' רי"ף ואימא תריסר ותליסר י"ג זמן כו' וגי' רא"ש א"ר שמואל בר יצחק י"ג זמן כו'], ח) תענית יח: ע"ש, ט) [ע"ב], י) [לקמן ד:], כ) [אסתר ט], ל) [צ"ל אחרים], מ) [ועי' רש"י בכורות ל ד"ה תיתי],

◆

תורה אור השלם

1. לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם: אסתר ט לא

2. קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: אסתר ט כז

3. כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים: אסתר ט כב

◆

גליון הש"ס

מתני' **אלא** שהכפרים כו'. עיין מדרש תנחומא פרשת בראשית פי' חדש בהסיא דיני הכניסה: **שם** ולא יעבור כתיב. לקמן דף ה ע"א:

◆

מוסף רש"י

כרכין. כל כרך אינו אלא מקום שווקין, שנכנסים שם מכל צד, וגדול יותר מעיר גדולה (לקמן ג: וכעי"ז ערובין כא: כתובות קי. ב"מ קא:).

◆

רבינו חננאל

פרק ראשון: מגילה נקראת

מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד ובט"ו לא פחות ולא יותר. והא לא כת"יב קרא אלא בי"ד ובט"ו, והני כולהו מנא לן. ואמרינן כדבענן למימר לקמן, חכמים הקילו על הכפרים שיהיו מקדימין ליום הכניסה וקורין בי"א ובי"ב ובי"ג. פירוש יום הכניסה, יום שני ויום חמישי נקרא יום הכניסה מפני שנכנסין בני הכפרים בכרכין כדי שיתפללו בציבור ויקראו בספר תורה, וביום שנכנסין מספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכים. ואם חל להיות י"ד ביום ג' התירו לכפרים לקרוא את המגילה ביום ב' שהוא י"ג לחדש, ואם חל להיות י"ד ברביעי קורין הכפרים ביום ב' שהוא י"ב לחדש, ואם חל י"ד להיות באחד בשבת מקדימין וקורין ביום חמישי שהוא י"א לחדש. הקילו עליהן מפני שמספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכים, ואם יכנסו ביום ג' או ביום ד' מפני קריאת המגילה, אינן יכולין לבוא ביום ה' שהוא יום הכניסה. וכן דרך זו השמועה. ואקשינן ואיך היקלו חכמים ועקרו [יום] י"ד ויום ט"ו שהן תקנת אנשי כנסת הגדולה ותיקנו הם י"א וי"ב וי"ג לבני הכפרים, והא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו וכו'. ופרקינן הני נמי מסורת היה בידם על פה כי אנשי כנסת [הגדולה] תיקנום. מדכתיב לקיים את ימי הפורים האלה

רבינו חננאל (המשך)

בזמניהם, ולא כתיב זמן, או זמנם דמשמע זמנו של פרזון לא הוא זמן של בן כרך, אלא כתב זמניהם. דייקינן מינה כי זמנים הרבה תיקנו להם חכמים והן י"א וי"ב, שני ימים כנגד י"ד וט"ו, אבל י"ג לא צריך קרא לרבוייה דהוא זמן קהילה לכל. ולא יתכן לומר י"ו וי"ז, דכתיב ולא יעבור, כלומר אין לו לעבור ולעשות ימי הפורים אחר יום ט"ו. ר' שמואל בר' נחמני דייק מכימים, לרבות אחד עשר ושנים עשר כו'. ואידך כימים לדורות הוא דכתיב, כלומר כמו הימים אשר נחו בהם, עשו אותם נמי פורים. אמר ר' יוחנן משנה זו מגילה נקראת בי"א בי"ב וכו' שנעשית סתומה, דברי ר' עקיבא הן, אבל חכמים אומרים אין קורין אותה אלא בזמנה, והן י"ד וט"ו בלבד. **ואותבינן** עלה מיהא דתניא אמר ר' יהודה אימתי קורין בי"א בי"ב בי"ג בזמן שהשנים כתיקנן, כלומר בזמן שאין שם שמד להתבלבל חשבון השנים, וישראל שרויין על אדמתן, אבל עתה אע"פ כי בזמן הזה השנים כתיקנן, הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. ר' יהודה אליבא דמאן, אי נימא אליבא דר' עקיבא אפילו בזמן הזה קורין אותה בי"א ובי"ב ובי"ג, והא תקנת אנשי כנסת הגדולה הן, אלא ודאי ר' יהודה אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנם וישראל שרויין על אדמתן מיהא קורין בי"א בי"ב. תיובתא לר' יוחנן. **איכא דאמרי** אמר ר' יוחנן זו המשנה דברי ר' עקיבא הן, אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין (א) בה, **האביונים** מסתכלים בקריאת המגילה, כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להם מתנות. אין קורין אותה אלא בזמנה בי"ד. והאי (ב) שאמר גאון ז"ל כך אנו שונין, ומסתכנין, ופי'רושו אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד דתותיהן ואין עליהן סכנה, [אבל בזמן הזה שמסתכנין ישראל בדתיהם] אין קורין אותה אלא בזמנה. אבל אנו כך שנינו. **תניא** נמי הכי [וכו'].

א) עיין בערוך ערך סכל א'. ב) הרמב"ן במלחמות כתב בזה הלשון וזו היא גירסתו של רבינו האי גאון ז"ל.

SHAS MOZNAIM